

Pusztai Gabriella,
Ceglédi Tímea,
Bacskai Katinka,
Pallay Katalin
(szerk.)

**Az iskola-szülő
kapcsolattartás
gyakorlatai**

Intervenciók,
programok,
gyakorlatok
pedagógusoktól
pedagógusoknak

Oktatáskutatók
könyvtára

Center for Higher Education
CHERD
Research & Development - Hungary

PUSZTAI GABRIELLA, CEGLÉDI TÍMEA, BACSKAI KATINKA,

PALLAY KATALIN (SZERK.)

**Az iskola-szülő kapcsolattartás
gyakorlatai**

Intervenciók, programok, gyakorlatok pedagógusoktól
pedagógusoknak

Debrecen, 2024

SZAKMAI LEKTOR: PROF. DR. FÓNAI MIHÁLY
A SZAKMAI VÁLOGATÁST ÉS A SZÖVEGGONDOZÁST SEGÍTTETTE:
ERDŐS ISTVÁN

BORÍTÓTERV: MIKLÓDI-SIMON ZSÓFIA

FOTÓ: Szerencsi SZC Tokaji Ferenc Technikum, Szakgimnázium és Gimnázium; Bocskai István Általános Iskola – Biharkeresztes; Báthory István Katolikus Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium – Nyírbátor; Sója Miklós Görögkatolikus Általános Iskola – Nyíregyháza; Svetits Katolikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – Debrecen; KOSZISZ Szent István Gimnázium és Technikum – Újfehértó

TÖRDELÉS: PAPP HUNOR, Ceglédi Tímea

NYOMDAI MUNKÁK: KAPITÁLIS NYOMDAIPARI KFT.

ISBN 978-615-6012-25-8 (Nyomtatott)
ISBN 978-615-6012-26-5 (PDF)
ISSN 2064-9312 (Nyomtatott)
ISSN 2732-1800 (Online)

Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary)

Debrecen
2024

Oktatáskutatók Könyvtára sorozat
21. kötet
Sorozatszerkesztő
Pusztai Gabriella

A könyv alapját képező kutatást a MTA-DE-Családok és Tanárok Kooperációja Kutatócsoport (Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar) hajtotta végre és a Magyar Tudományos Akadémia Közoktatás-fejlesztési Kutatási Programja támogatta. A szerkesztés a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíja, továbbá a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-5 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

© CHERD-Hungary
© Szerzők és szerkesztők

Tartalom

PUSZTAI GABRIELLA, Ceglédi Tímea, Bacsikai Katinka: A SZÜLŐ-ISKOLA KAPCSOLATTARTÁS NEMZETKÖZI ÉS HAZAI JÓGYAKORLATAINAK TAPASZTALATAI	9
NEMZETKÖZI INTERVENCIÓK, PROGRAMOK	21
Bacsikai Katinka, Hegedűs Gabriella, Pally Katalin, Zoller Katalin, Ceglédi Tímea: Bevezetés a nemzetközi intervenciók, programok fejezetéhez.....	22
Speciális igényű tanulók számára javasolt programok.....	25
<i>Erősségeken alapuló szülőség. USA</i>	<i>26</i>
<i>Bejelentkezés – felülvizsgálat – kijelentkezés (CICUCO). USA.....</i>	<i>28</i>
<i>Egyéni Oktatási Terv (IEP). USA.....</i>	<i>30</i>
<i>Család – Iskola Siker (FSS) és napi jelentéskártyák. USA.....</i>	<i>32</i>
<i>Megküzdés az ADHD-val a kapcsolatokon és az oktatáson keresztül (CARE). USA</i>	<i>34</i>
<i>Az apa részvétele az értelmi fogyatékos gyerekek oktatásában. Kenya</i>	<i>36</i>
<i>A család mint tantestület program (FAF). USA.....</i>	<i>38</i>
<i>Problémásan viselkedő gyerekek segítése. Alapvető készségek fejlesztése (COACHES). USA.....</i>	<i>40</i>
Mélyszegénységben élő, bevándorló vagy roma családok számára javasolt programok.....	43
<i>Szülői tanácsadás. Románia.....</i>	<i>44</i>
<i>Roma szülői levél. Németország.....</i>	<i>46</i>
<i>Roma befogadó projekt pedagógusképzéssel (INSETRom). Szlovákia, Ciprus.....</i>	<i>47</i>
<i>Traveller tanulók oktatást támogató szolgálata (TESS). Anglia</i>	<i>49</i>
<i>Tanoda. Magyarország.....</i>	<i>51</i>
<i>Csodaprogram. Írország</i>	<i>53</i>
<i>Családi Olvasás Program. Írország.....</i>	<i>55</i>
<i>Szülői Mentorprogram. USA.....</i>	<i>57</i>

<i>Tanári családlátogatások. USA</i>	59
Nyelvi hátránnyal küzdők számára javasolt programok	61
<i>Roma többnyelvű (transzlingváló) tanulási tér a szülők osztálytermi jelenlétével. Anglia, Finnország, Franciaország, Románia</i>	62
<i>Stephanie Alexander Konyhakert Program. Ausztrália</i>	64
<i>A Ghenti Általános Iskola jógyakorlata. Belgium</i>	66
<i>Az UNESCO „Várjuk-e az iskolát” programja. Bulgária és Szlovákia</i>	67
Egyéb programok (egészségtudatosság, önkéntesség, digitális oktatás)	69
<i>Sikeres Motoros Mozgás Oktatás Óvodásoknak (SKIP-Cymru). Wales</i> ...	70
<i>Wellnes folyosók. Kanada</i>	71
<i>Komprehenzív iskolai testmozgási program (CSPAP). USA</i>	73
<i>Az iskolai szociális munka gyakorlata a családokkal a Covid-19 időszakában. USA</i>	75
<i>Az iskola és a szülők közötti együttműködés kiépítése. Kanada</i>	77
<i>Szomszéd Projekt. USA</i>	79
<i>“Add-on” szülői program. USA</i>	80
<i>Számítógépes készségeket fejlesztő kurzus. Ausztrália</i>	82
<i>A szülő közvetítő szerepe a serdülőkori internethasználatban. Izrael</i>	84
<i>Minecraft, tanárok, szülők és tanulás. USA</i>	86
A nemzetközi programokat feldolgozó tudományos források ...	88
A SZÜLŐI-ISKOLA KAPCSOLATTARTÁS HAZAI JÓGYAKORLATAI	95
Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Bacsikai Katinka: A hazai jógyakorlatokról készült esettanulmányok tanulságai	96
Községi intézmények	101
<i>Markovics Katalin: Egymással egymásért. Kántorjánosi Református Általános Iskola és Óvoda</i>	102
<i>Juhos Ágnes: Helyi beágyazottság. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	109
<i>Szecskó János: Kötetlen, szórakoztató programok. Anonim Észak-Alföldi általános iskola</i>	114

Ceglédi Tímea: Áldozathibáztatás helyett megértés. Igazgyöngy Alapítvány

A szervezet társadalmi kihívásai

Az Igazgyöngy Alapítvány székhelye Berettyóújfalun, a modell minden elemét kiépítő pilot program Told községben található. A Hajdú-Bihar vármegyei Told egy 300 léleknél is kevesebbet számláló határmenti zsákfalun, elszigetelve szinte mindentől, ami az itt élők életére pozitívan tudna hatni. Gyakorlatilag nincs legális munkalehetőség a közmunkán kívül, magas a lakhatási szegénység (víz, áram, biztonság, személyes élettér hiánya stb.), az utak rossz állapotban vannak, nagyon ritka a buszközlekedés. A település buszmegállójában a táblán mindössze egyetlen céltelepülés, Biharkeresztes látható, munkanapokon napi 5 járatral. Az óvodán kívül más, a gyermekek jövőjére pozitívan hatni képes intézmény (pl. iskola) nincs a településen.

Az itt élők nagy része több generáció óta a megélhetés embert próbáló deficitjei miatt a mindennapos túlélésre rendezkedett be. Az utóbbi években a generációs szegénységben élők mellett egyre több a leszakadó szegény is, akik korábban szerény, de biztos anyagi háttérrel rendelkeztek, megvolt a lehetőségük bekapcsolódni a munka világába, de mára már elvesztették erőforrásaikat. Jellemző a családokban a mennyiségi éhezés, de a minőségi éhezés is súlyos következményekkel jár, ami az olcsóbb szénhidrátok (kenyér, tészta) magas bevitelét jelenti, miközben az egészséges élethez szükséges egyéb tápanyagokból nagyon kevéshez jutnak hozzá (tejtermékek, húsok, zöldségek, gyümölcsök). Komoly problémát okoz a gyógyszerek vagy a szemüvegek megvásárlása (L. Ritók, 2017; Ferge, 2006).

Az alapítvány honlapja szerint Toldon „a lakosság több mint 70 százaléka roma/cigány származású, akik egy része romungro, másik része oláh cigány, vannak betelepülők, és őslakosok, így már csak egy csoporton belül is óriási ellentétek feszültek. A mélyszegénység és a roma/cigány integráció összes problémája halmozottan jelent itt meg.” A helyi feszültségek oldására megoldást jelent az, hogy az Igazgyöngy nyitottá teszi a szolgáltatásait mindenki számára. Ezzel a támogatási paradigmák közötti dilemmának az EU és Rutigliano által javasolt feloldása valósul meg, amely szerint célzott, mégis az exklúziót nélkülöző támogatást kapnak az

érintettek („explicit but not exclusive targeting principle”) (Rutigliano, 2020).

Az Igazgyöngy vezetője, L. Ritók Nóra rajztanárként találkozott először a toldi gyerekekkel (L. Ritók, 2009; 2024). A művészeti neveléssel indult a munka, amelynek során a művészet révén nemcsak a vizuális kommunikáció fejlődik, hanem „annál sokkal lényegesebb az a személyiségfejlesztő folyamat, amelynek hatása minden tevékenységben megmutatható”. A művészeti nevelés azonban hamar kinőtte magát. „Hiába voltunk jelen naponta, hiába a sikerélmények és a művészet terápia jellegű, felemelő hatása, túl sok minden amortizálta le azt, amit az iskola adott. Nyilvánvalóvá vált, ha változást akarunk, ezekkel is kezdenünk kell valamit. A generációs szegénységben élő gyerekek problémái csak a környezetükkel együtt értelmezhetők. (...) Éppen ezért kezdtünk komplex fejlesztő programunkba, amelyben az oktatás-családgondozás-közösségfejlesztés intézményi együttműködés hármass pillére a meghatározó. Megpróbáljuk megkeresni az összes beavatkozási pontot, és erre a közösség bevonásával hatást gyakorolni. A skála nagyon széles, a családotól a településfejlesztésig átfogja a problémát.” – olvasható az alapítvány honlapján.

Hosszú évek alatt alakult ki tehát a szervezet kidolgozott stratégiája, amelyben már nemcsak a gyerekeknek segítenek (L. Ritók, 2024). Pontosabban: Felismerték, hogy „A mélyszegénységből érkező gyerekeket nem lehet a családjuk és a közösségük nélkül támogatni.” (Részlet a szervezet honlapjáról)

Minőségi kapcsolattartás a szülőkkel

A képessé tenni elv: A szervezet nagy hangsúlyt helyez arra, hogy ne csak a gyermekeket, hanem a szüleiket is támogassa, hiszen a generációk óta újratermelődő társadalmi folyamatok miatt segítség nélkül nem tudnak változtatni saját sorsukon. A SZUNO és az Amari termékek előállításában, valamint más alapítványi feladatokban munkavállalóként dolgozó szülők nemcsak munkát kapnak – bár önmagában már ez is hiánypótló lehetőség a település viszonylatában –, hanem komplex, átgondolt hatásmechanizmusok révén lépéseket tesznek a jövő építésére való önálló képesség felé is. A munkavállalói készségek fejlesztése mellett a ‘képessé tenni’ elv égisze alatt fejlődnek a szociális készségeik, az önálló döntések meghozatalának képessége, javul a konfliktuskezelés, a munkaszervezés,

fejlődnek a kommunikációs és a döntési-tervezési képességek, s összességében lazulnak a jövőben gondolkodni tudás szűkös korlátai. Emellett a pénzügyi tudatosság fejlesztésére is nagy hangsúlyt helyeznek, különösen a fizetési előlegek, a kölcsönök ésszerűsítése, adósságkezelő program által (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Értékek keresése a szülőben: A művészeti iskolában a szülővel való közös munka alapja a kölcsönös elfogadás. A pedagógus által mutatott pozitív kép eredményeképp születik meg az elfogadás a szülő részéről a pedagógus felé. Ezzel párhuzamosan fontos, hogy a másik irányba is megtörténjen ugyanez: A pedagógus olyan értéket keres a szülőben, amellyel ő is elfogadja a szülőt (L. Ritók, 2009).

A szemlélődő elfogadástól a cselekvő elfogadásig: Ugyancsak a pedagóguson múlik a pedagógus-gyerek és a gyerek-gyerek viszonylatban létrejövő kölcsönös elfogadás. Tehát az elfogadást nem adottságként, hanem egy folyamatként foghatjuk fel, ahol a pedagógusé a kezdeményező szerep. A gyerek-gyerek kapcsolatok esetében a szemlélődő elfogadástól a cselekvő elfogadásig a következőképpen juthatunk el: Kezdetben passzív megfigyelőként érhetjük el a szemlélődő elfogadást, aminek eredményeként szimpatikus értékeket találunk a másikban. Például a gyerekekrajzok esetében a nem roma/cigány tanulók csodálattal nézik roma/cigány társaik alkotásait. Ezt követheti a cselekvő elfogadás, ahol például már csoportmunkában dolgoznak a gyerekek (L. Ritók, 2009; 2024).

A pedagógusé az első és a második lépés is: A nemzetközi szakirodalom egyhangúlag kiemeli, hogy a szülő-pedagógus kapcsolatban a pedagógusé a kezdeményező szerep, mivel neki van felhatalmazása és tudása ehhez, valamint az ő pedagógiai munkája is sok pozitív hozadékkal jár, ha hatékonyan aknázza ki a szülők partneri potenciálját (Killus & Paseka, 2020; Jeynes, 2011; Desforges & Abouchaar, 2003; Epstein, 2009). Az Igazgyöngy azoknál a családoknál is ezt alkalmazza, akikről más intézményekben gyakran lemondanak. Ugyanakkor hozzáteszik, hogy ez a folyamat gyakran évekig tart. „A pedagógusnak kell megtennie az első lépést, sőt sokszor a másodikat is. (...) Ha nem ismerik fel, hogy együtt kell működniük az iskolával, be kell bizonyítanunk nekik.” (L. Ritók, 2009: 124). „Ez nem megy úgy, ha „behívatjuk” a szülőt, és fejére olvassuk, milyen kezelhetetlen a gyermeke.” (L. Ritók, 2020: oldalszám nélkül).

A minősítő viszonyulás helyett partnerség: Fontos kerülni a minősítő viszonyulást, a szülő gyerekszerepbe való kényszerítését, helyette partnernek tekinteni a szülőt és értékelni a tudását (L. Ritók, 2020). „(...) az első lépés, hogy partnernek tekintjük. Akkor is, ha úgy érezzük, hogy

a szülői felelősség kérdésében a mi megítélésünk szerint hiányosságok vannak. Akkor is ők a gyerek szülei, akihez utat kell találjunk, hogy ne egymás ellen dolgozzunk.” (L. Ritók, 2020: oldalszám nélkül).

A metakommunikáció tudatos használata: A roma/cigány tanulóknál (és szüleiknél is) elsődlegesek a metakommunikációs, nonverbális kommunikációs üzenetek. Fontos, hogy a kommunikáció minden csatornáján (pl. szemkontaktus, gesztusok, hanglejtés) érezzék az elfogadást, az érzelmi biztonságot, a bizalomteljes légkört. Ennek kialakításához a közös érzelmi élményeken és a pedagógus kitartó közeledésén át vezet az út (L. Ritók, 2009; 2024).

A család iskolához való viszonyának javítása a gyermek sikerélményei révén: „A művészeti képzésünkben résztvevő cigánygyerekek rendszeresen járnak a foglalkozásokra, munkafegyelmük javult, érzelmi világuk gazdagodott. Mivel állandó sikerélményhez jutnak, így az önértékelésük helyreállt, pozitív énkép alakult ki bennük, és ez az általános iskolai tevékenységükben is lemérhető. Változott az iskolához való viszonyuk. A kiállításokon, a pályázatok eredményhirdetésein való részvétellel egy számukra új viselkedési minta is kialakult. A feladatokba szőtt vizuális és egyéb ismeretek elsajátítása könnyebb az alkotás során, így az érzelmi fejlesztésen kívül az értelmi fejlesztésre is hatást gyakorolunk.” (L. Ritók, 2009: 120). Emellett tudatosan építik a kapcsolatot a gyerekek családjával is. Az iskolához való pozitív viszony kialakítása kiemelt céljuk. Ebben sokat segít, ha a szülők látják gyermekük sikereit és fejlődését (L. Ritók, 2024).

Építkezni abból a világból, amit a családok ismernek: A művészeti nevelésben olyan témákkal dolgoznak, amelyek ismerősek a családoknak és a gyerekeknek, s amelyekhez érzelmileg tudnak kapcsolódni. A gyerekekkel való beszélgetést követően kiderült, hogy ilyen téma lehet például az otthoni állatok, a Kálló-parti játék képi megjelenítése vagy a saját mesék gyűjtése (L. Ritók, 2009; 2024). Mindez más tantárgyaknál is alkalmazható. Réger tapasztalatai szerint az olyan iskolai témák, amelyekben a családok is otthonosan mozognak, képesek közelíteni a család és az iskola szimbólumrendszerét egymáshoz, ami a nyelvi kifejezőkészségre is pozitív hatással bír (Réger, 2002; Bernstein, 1996; Jánk, 2017; Andrási & Bíró, 1978; Bíró & Ceglédi, 2023).

Értékek visszatükrözése: A másság értékke emelése kiemelt cél. A művészi iskolában az alkotáson keresztül segítenek megismertetni a gyerekeket és szüleiket az értékeikkel. Az alkotás során megélt sikerélmény önbizalom növelő hatású, ami tovább gyűrűzik az iskolai életükre és a család iskolához való viszonyára is. „A cigány gyerekek a munka során

ráébrednek: az ő életük is tele van csodákkal, ábrázolni, elmesélni és kifejezni való dolgokkal. Megérezhetik azt, hogy az ő cigány életük miféle jelentőséggel bír.” (L. Ritók, 2009: 123). A roma/cigány tanulóknál érték-ként tekinthetünk, s a pedagógiában érdemes építeni a következőkre: a közösségi elköteleződés magas foka (pl. csoportmunkában), a ritmusér-zék, a tánc és az éneklés szeretete, az ügyességi játékokban való kiemel-kedés, az egyszerű eszközökkel való kreatív bánásmód (mivel nincs sok drága játék otthon), a művészetekben az élénk színek és a díszítések bá-tor használata, az ösztönösség, a merészség a markáns szíkontrasztok vagy az innovatív szín- és formatársítások alkalmazásában (L. Ritók, 2009). Emellett „a cigány mondavilág megismerése és a rajzok elkészítése nagyon lényeges a nem cigány tanulók számára is. Megkereshetik és megérthetik a cigány kultúra egy-egy szeletét.” (L. Ritók, 2009: 123).

Áldozathibáztatás helyett törekvés az okok mély megismerésére: A szegénység klasszikus kulturalista és strukturalista megközelítései kö-zül az Igazgyöngy tevékenysége ez utóbbihoz áll közelebb, amely elveti az áldozathibáztatást, és törekszik arra, hogy az okokat mélyebben meg-ismerje és megértse. Az okok jelentős részét a struktúrában keresendő-nek ítélik meg. A szervezet több mint két évtizedes munkája során arról győződött meg, hogy az erőforrások és a döntési lehetőségek korlátai mi-att a szegénységben élő családoknak szükségük van külső segítségre. A szervezet hisz abban, hogy a környezet pozitív hatásai révén elérhető vál-tozás, de ez csak egészen kis lépésekkel valósítható meg (Janky, 2016; L. Ritók, 2017; 2020; Ferge, 2006). A szülői bevonódás alapkövét jelentő el-fogadást és bizalmat is előmozdítja az áldozathibáztatás-mentes, az okok megismerésére törekvő szemlélet.

A közösséggel együtt lefektetett szabályok: Az adományozás kez-deti időszakait sok kudarc kísérte, mert maguk a kedvezményezettek kér-dőjelezték meg a kiosztás igazságosságát. A közösséggel együtt alakítot-tak ki szabályokat, amelyet elfogadnak, mivel azok a vélemények meg-hallgatásával, az igények összehangolásával jöttek létre. Ezek közé tarto-zik például, hogy az adományosztás összekapcsolódik az alapítvány más tevékenységeivel (pl. közösségi rendezvények, hímzés, iskolai részvétel, udvarrendezés) (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Közvetítés iskolai konfliktusok esetén: A szervezet munkatársai közelről ismerik a családokat, áldozathibáztatás nélkül, az okok megér-tésére törekedve próbálnak segítséget nyújtani számukra. Támogatják a családokat abban, hogy gyermekeik tanulásához megfelelő feltételeket tudjanak biztosítani. Mindez olyan közeli kapcsolatot eredményez szá-

mukra, hogy az iskolával felmerülő konfliktusok esetén bizalommal fordulnak az alapítvány munkatársaihoz. A konfliktusok megoldásának első lépése feltárni, hogy mi történt valójában. Mind az iskola, mind a családok felé elfogulatlanul segítik a konfliktusok békés, a gyerekek érdekeit szolgáló feloldását (L. Ritók, 2017).

Együttműködés a szakmai szervezetek között: Az Igazgyöngy támogatja a családok körüli intézményrendszer közötti kommunikációt és együttműködést. Nem az ügykezelést tartják célravezetőnek (amikor már egy megérett probléma tüneteként jelentkezik, s többnyire visszafordíthatatlan), hanem az okkezelést, amiben elengedhetetlen az együttműködés minden olyan szervezet és szakember között, aki találkozik a családokkal (iskola, civilek, rendőrség, gyermekvédelem stb.) (Ferge et al., 2006). Az alábbi alapelv vezérli mindezt: Együtt – értük (a gyerekekért) (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Anyagi segítség az iskolai programokban való részvételhez: Az alapítvány által támogatott családok életkörülményei nem teszik lehetővé még a legkisebb pénzösszegek befizetését sem, amelyek az iskolai programokhoz szükségesek (például virágpénz Anyák napjára, osztálykirándulások többezer forintos költségei). Vannak iskolák, ahol emiatt kétészakadt osztályok keletkeznek, a gyermekek lelkében hagyott nyomokról nem is beszélve (L. Ritók, 2017; 2020). Az alapítvány munkatársai az iskolákkal vagy a családokkal közvetlenül együttműködve törekszenek arra, hogy ne legyen anyagi akadálya az iskolai programokon való részvételnek.

Segítség a családok fizikai környezetének élhetővé, rendezetté tételében: A szervezet számos programja segíti a családok otthonainak ápolását, bútorozását, az udvarok rendezését. Nemcsak bútorokkal, eszközökkel segítenek, hanem hosszú távú programokkal is. Ezáltal a gyerekek tárgyi környezete is támogatja az iskolába járást, tanulást (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Szülői klub, fiatal anyukák klubja, baba-mama klub az otthoni fejlesztésért: A tanoda által vezetett programok célja a tanodai alkalmak és az otthoni fejlesztés szorosabb összekapcsolása (Csatári & Lencse, 2022; Csatári, 2019). Fókuszban az anyanyelvi és a matematikai kompetenciák állnak. „hogyan lehet otthon segíteni a tanulást, ehhez szeretnénk eszközöket, ötleteket, támogatást adni ezeken az alkalmakon.” – olvasható a szervezet honlapján.

Mesés felolvasások híres írókkal és ajándék könyvvel: A Szülői klub programja során olyan híres kortárs írók látogatnak el a szülőkhöz,

mint Agócs Írisz, Berg Judit, Dániel András vagy Vadadi Adrienn. A tanodában összegyűlt szülők és gyerekek beszélgetésben vehetnek részt a meghívottakkal, amelyet ráhangoló feladatok előznek meg. A program végén dedikált ajándékkönyvet vihetnek haza a résztvevők (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Mesedélelőttök és mesedélutánok: Cél a szülő-gyerek kapcsolat erősítése, közös élmények gyűjtése és a szülői bevonódás támogatása. Itt a fókuszban a mesehallgatás és a szülők és a tanodapedagógusok közös meseolvasása áll. A gyerekek tombolajegyeket kapnak az olvasásért, amelynek tétje könyvjutalom. Emellett kifüggesztik a mesélések számát, biztosítva az elért teljesítmény láthatóságát, ami a közösség elismerése is jutalmaz (Igazgyöngy Alapítvány honlapja, 2024).

Bajzáth Mária képzése szülőket célzó meséléssel egybekötve: A Nevelés és tudásátadás népmesékkal és népköltészeti alkotásokkal című képzés részeként az előadó eljön mesélni a szülőknek is (Csatári & Lencse, 2022).

Szülővel közös sütés-főzés matematikával, hazavihető recepttel: Az Igazgyöngy szervez olyan alkalmakat, ahol gyerekek és szülők együtt süthetnek-főzhetnek. A közös élmény okozta boldogság csak az egyik pozitív hozadéka a programnak. A szervezők tudatosan előkészítik a tevékenységben rejlő tanulási lehetőségek megmutatását. Például a kókuszgolyó készítés során „... arról beszélgettünk, miért hasznos az, ha a gyerekeknek vannak saját élményeik ezzel kapcsolatban, ha néha látják leírva, rövidítve a mértékegységeket, ha szülői segítséggel megbecsülik, ki méri és ha kell, átváltják a szükséges mennyiségeket. A foglalkozás végén pedig kerestünk egy-egy receptet, amit a szülők otthon is kipróbálhatnak valamelyik gyerekükkel, ehhez természetesen mérőeszközöket is adtunk.” (Csatári, 2019, oldalszám nélkül).

Önszerveződő szülői programok: A tanoda célja, hogy ne csak készen kapott programokkal aktivizálják a szülőket, hanem hosszútávon kialakuljon az önszerveződés, ahol már a tanoda munkatársai nélkül is elindul a fejlődés. Ilyen program például az önszerveződő mesedélután vagy a matekos kvízest.

Otthoni szülői tevékenység támogatása természetes mintaadás-sal: A szervezet kiemelt célja, hogy a közös szülő-gyerek tevékenység a családok otthonában is erősödjön. Ezért a tanodában otthon is megvalósítható programokat dolgoznak ki, például versenyzés, mondókázás, olvasás, főzés, kézműves, kinti vagy benti játék, közös mesélés. Fontos

alapelv, hogy kevésbé direkt módon érik el, hogy a tevékenységeket otthon is végezzék a szülők, hanem inkább a közösen eltöltött idő alatt természetesen, organikusan formálódó mintaadás által.

Eszközök biztosítása a családok otthonában is: Külön figyelnek arra, hogy a szükséges eszközöket is biztosítsák a családok otthonaiban, például mesekönyvek ajándékozása és kölcsönzése révén. A levelezős matek projekt során hazavihető feladatokat kapnak a családok, valamint logikai játékokat kölcsönzésére van lehetőségük.

Könyvesbolti látogatás szülőkkel: A szervezet könyvesbolti látogatásokat szervez szülők részvételével. A Debrecenbe utazás már önmagában sokat jelent az elszigetelt településen élő emberek számára. A program során autonómiát adnak a résztvevőknek a könyv kiválasztásában. A nap végén egy maguk választotta könyvvel térhetnek haza, ami támogatja az otthoni olvasást (Csatári & Lencse, 2022).

Családmentorálás: A szervezet családmentor munkatársa heti egyszer személyesen meglátogatja a családokat. Játékok és könyvek segítségével foglalkozik a gyerekekkel, és az édesanyákat is igyekszik bevonni a közös tevékenységbe.

Matató a legkisebbeknek: Hetente egyszer találkoznak a tanodában a 0-3 éves gyerekek és az anyukáik. A közösségben megélt programok során főzés, kézműveskedés zajlik, illetve gyermeknevelési témákat vitatnak meg. A kezdeményezés a szülőkkel átbeszélte közös célok, keretek egyeztetésével indult. Fontos eleme a közösségekben természetes módon működő példamutatás.

Mese tábball: A program célja, hogy beszivároгjon a családok mindennapjaiba a mesélés. A szervezet önkéntesei bejelentkeznek egy 10-15 perces online olvasásra a családokhoz. A kapcsolatfelvételt a családoknál lévő tabletek teszik lehetővé. A kidolgozott menetrend szerint a beköszönést gyertyagyújtás követi, majd a mesekezdő mondóka után indul a mese felolvasása. „Egyre hangsúlyosabb ugyanakkor a szülők és a nagyobb testvérek bevonása a szervezés, önkéntessel való egyeztetés mellett a mesélés otthoni terének kialakításába, a ráhangolódásba, a közös mondókázásba is.” – olvasható a szervezet honlapján (Csatári & Lencse, 2022).

Asszonyközösség: Az alapítvány közösségfejlesztési programja az asszonyokat, egyúttal anyukákat célozza, hiszen a tapasztalatok szerint a család életébe ők viszik a változást. Az asszonyközösségi alkalmak során konyhai ismeretekről, háztartási praktikákról zajlanak beszélgetések. A cél természetes módon valósul meg a közösség ereje által: a résztvevők

megnyílnak egymás előtt, erős az alkalmazkodás, a közösségvállalás és az odafigyelés egymásra.

Gyermek-szülő közös alkotása felcserélt szerepekkel: A szülők ezeken a programokon együtt alkotnak a gyermekeikkel. Ilyenkor fordított szerepeket élnek át, ahol a gyermek az irányító mint a tudás birtokosa, ő ismeri az eszközöket és anyagokat. A szülő pedig támaszkodik gyermeke tudására és együttműködik vele. A közös alkotást a végén hazavihetik, megerősítve a szülő-gyermek kapcsolatot (L. Ritók, 2024).

Összegzés

A sok-sok látott nehézség ellenére a településen tett tereplátogatás után reménységgel térhetünk haza. Megélhetjük az itt élő emberek küzdelmeit, még jobban megérthetjük az áldozathibáztatás-mentes hozzáállás alapjait, s láthatjuk azt is, hogy miképpen lehet a beletörődés helyett elindulni a pozitív változások felé. A közösség legnagyobb ereje talán az, hogy fokozatosan megtanulták nem kívülről várni a segítséget, hanem felfedezni a helyben elérhető értékeket: A gazdag termőföld adta kökény, hagyma és más terméseket, amelyeket olyan különleges termékekben használnak fel, mint a hagyma- vagy a kökénylekvár. A gyerekekben élő csodaszép, meseszerű belső világot, amit, ha papírra vetnek, szemet gyönyörködtető képekké válnak. A felnőttek gyermekrajzok iránti tiszteletét és azt az odaadást, amivel ezeket hímzéssel, festéssel megjelenítik a SZUNO táskákon, az iskolai vagy háztartási eszközökön.

Az Alapítvány jövőjét a folyamatos szervezetfejlődés jegyében újrarendelt 2024-es új stratégia határozza meg, amelyben az "egyéni életstratégia-építés közösségi támogatással" alapelv érvényesül. A hangsúly az intézményi határok feloldására, valamint a hatásegyesítésre helyeződik (Igazgyöngy Stratégia, 2024).

A SZUNO műhelyében járva egy varázsszerű vitrint láthatunk, tele szívmengető termékekkel, amelyeken tükröződik a gyermekek életvidámsága, a felnőttek reménye, s nem utolsósorban a szervezet többévtizedes munkája, amely segített meglátni és felvérteződni mindezt. A vitrinben a bezárt csoda szimbóluma testesül meg. Egy elzárt kis világ, ahol mégis csodák születhetnek. Ehhez azonban nem elég csupán a gyerekekre figyelni, a családjaik felé tett lépések legalább annyira fontosak.

Irodalom

- Andrási, K., & Bíró, Z. (1978). Nyelv és hátrányos helyzet. *Korunk*, 10, 826–830.
- Bernstein, B. (1996). Nyelvi szocializáció és oktathatóság. In Meleg, Cs. (szerk.), *Iskola és társadalom I.* Pécs: JPTE Tanárképző Intézet Pedagógia Tanszéke.
- Bíró, B., & Ceglédi, T. (2023). A mesélőszék mint kidolgozott nyelvi kódot fejlesztő eszköz a Step by Step alternatív oktatásban. *Különleges Bábánásmód Interdiszciplináris Folyóirat*, 9(2), 83-97. DOI 10.18458/KB.2023.2.83.
- Csatári, T. (2019). Szülői klub a tanodában. <https://igazgyongyalapitvany.hu/tanoda-blog/2019/11/szuloi-klub-a-tanodaban/> (Utolsó látogatás: 2024.07.27.)
- Csatári, T., & Lencse, M. (2022). *Mese tabbal. Mesés jó gyakorlat a Toldi Tanoda módszertanából.* Tanít-tani online https://www.tanit-tani.info/mese_tabbal (Utolsó látogatás: 2024.07.12.)
- Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievements and adjustment: A literature review.* Great Britain: Department for Education and Skills Queen's Printer.
- Epstein, J. L. (2009). School/Family/Community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 90(7), 495–502.
- Ferge Zs., Darvas Á., Farkas Zs., Tausz K., & Várnai Gy. (2006). Gyermekszegénység elleni Nemzeti Program. *Esély*, 2, 71-108.
- Ferge, Zs. (2006). Struktúra és szegénység. In Kovách, I. (szerk.), *Társadalmi metszetek érdekek és hatalmi viszonyok, individualizáció* (pp. 479-500). Napvilág Kiadó.
- Igazgyöngy Alapítvány honlapja (2024). <https://igazgyongyalapitvany.hu/> (Utolsó látogatás: 2024.07.12.)
- Igazgyöngy Alapítvány (2024). *Igazgyöngy Stratégia 2024.* Dokumentum
- Jánk, I. (2017). Nyelvi hátrány és diszkrimináció az iskolában. A nyelvi szocializáció jelentősége a tanuló értékelésében. *Szociológiai Szemle*, 27(3), 27–47.
- Janky, B. (2016). A szegénység újratermelődése: A struktúrától a kultúráig, és vissza Gondolatok Orlando Patterson és Ethan Fosse „The Cultural Matrix: Understanding Black Youth” című kötete kapcsán. *Socio.hu: Társadalomtudományi Szemle*, 16(2), 89–102. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2016.2.89>

- Jeynes, H. W. (2011). *Parental involvement and academic success*. Routledge.
- Killus, D., & Paseka, A. (2020). *Kooperation zwischen Eltern und Schule. Eine kritische Einführung in Theorie*. Beltz.
- L. Ritók, N. (2009). A személyes kapcsolatépítés lehetőségei. In Brezsnýánszky, L., & Fenyő, I. (szerk.), *A pedagógia új horizontja* (pp. 120-125.), Debreceni Egyetem.
- L. Ritók, N. (2017). Láthatatlan Magyarország. Budapest: Tea Kiadó Kft.
- L. Ritók, N. (2020). Oktatás szociális nézőponttal. Az Igazgyöngy Alapítvány terepi tapasztalatai alapján. In Iványi Zs. (szerk.), *Különbőségkezelés pedagógusszemmel*. Debrecen: University Press.
- L. Ritók, N. (2024). Az identitás-építés kihívásai az Igazgyöngy Alapítvány és Alapfokú Művészeti Iskola terepi munkája alapján. In Lakner L., L. Ritók, N., & Sándor Z. (szerk.), *Megélt mesék*. Debrecen: Déri Múzeum.
- Réger, Z. (2002). *Utak a nyelvhez*. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet. Budapest.
- Rutigliano, A. (2020). *Inclusion of Roma students in Europe: A literature review and examples of policy initiatives*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/8ce7d6eb-en>